

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 вересня 2020 року

Частина I

За загальною редакцією
доктора культурології, професора,
завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь – 2020

Редакційна колегія:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор (голова),
С. В. Янковський, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри культурології та інформаційної діяльності
(протокол № 4 від 20.10.2020)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 21.10.2020)

Ф 42

Феномен бібліотек у сучасному світі : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 30 вересня 2020 р. : у 3 ч. / Маріуп. держ. ун-т ; гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський. – Маріуполь : МДУ, 2020. – Ч. I. – 68 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Феномен бібліотек у сучасному світі», яка відбулася 30 вересня 2020 року з ініціативи кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Білорусі.

У тематичних напрямках учасників конференції висвітлені актуальні питання якісних змін бібліотек, розвитку бібліотечної справи і інформаційно-культурного середовища у забезпеченні сталого розвитку України та її територіальних громад.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку бібліотек і бібліотечної справи в країні.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

Бугом і Дніпром»), Хмельницької («Подільська старовина»), Черкаської («Краєзнавство Черкащини»), Чернігівської («Сіверянський історичний архів» та «Архівний вісник») областей. Крім того, унікальне науково-популярне видання «Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «руського мира». Місія капели Олександра Кошиця (1919–1924)». Збірник архівних документів (автор-упорядник Тіна Пересунько) визначено переможцем конкурсу ім. Василя Веретенникова у галузі архівознавства, археографії і документознавства [4].

Слід також зазначити, що на рівень і активність публікаційної діяльності архівних установ впливають безліч факторів, головним серед яких є фінансування науково-дослідної роботи архівних установ України та наявність зв'язків з науковими установами та видавництвами, але не дивлячись на це, публікаційна діяльність архівних установ сьогодні має надзвичайне значення, адже саме через публікацію та оприлюднення відомостей архівних фондів, користувачі мають змогу отримати інформацію про архівні документи.

Література

1. Державна архівна служба України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://archives.gov.ua/ua/>.
2. Порядок підготовки документальних публікацій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0991-18#Text>.
3. Пріоритети Державної архівної служби України на 2020 рік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://old.archives.gov.ua/Public-info/2020_pritet.pdf.
4. Публічний звіт Голови Укрдержархіву Хромова А.В. про підсумки діяльності Державної архівної служби України у 2019 році. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://old.archives.gov.ua/Public-info/2020_02_12_pub_zv.pdf.

УДК 023.5.088.6(477)".../19"

В. О. Кудлай
/ м. Маріуполь /

ФАХОВА ПІДГОТОВКА БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Інституалізація фахової бібліотечної діяльності у первинному вигляді почалася тисячі років тому, проте бібліотекар як повноцінне професійне явище виникає з кінця XVII століття. І тільки у 1876 р. у Філадельфії було створено Американську бібліотечну асоціацію (The American Library Association) як перше професійне об'єднання бібліотекарів у світі [1].

В структурі бібліотечного знання склалася дисципліна, яка вивчає професію бібліотекаря і бібліотечного спеціаліста загалом – бібліотечна професіологія. Її поява відноситься до початку 90-х років XX століття. На цей

час наявність тільки бібліотекаря не забезпечувала виконання бібліотекою всієї повноти суттєвих функцій, коли фактично відбулася диференціація спеціалістів, що працювали у бібліотеці.

Бібліотечна освіта в Україні почалася лише у 1925 році у Харкові.

Передумови наукового дослідження бібліотечної професії, розробка форм, методів, змісту підготовки бібліотечних фахівців створюються лише до початку 60-х років ХХ ст. Предметом комплексних спеціальних досліджень бібліотечна професія стає в середині 70-х років ХХ століття. Основними аспектами досліджень стають соціально-психологічні особливості діяльності бібліотечних фахівців, склад та динаміка кадрових ресурсів бібліотек, питання удосконалення системи підготовки і підвищення кваліфікації бібліотекарів. В 80-90-ті роки ХХ ст. актуальними стають статус і престиж бібліотечної професії, диференціація бібліотечної праці, кадрові ресурси, професійна міграція і мобільність кадрів, професійно-кваліфікаційна структура кадрів бібліотек.

Професіологія вивчає роль і місце бібліотечної професії, закономірності історичного розвитку праці, прогнозування змін, зразків бібліотечної праці, професіографічні аспекти праці в бібліотеці, удосконалення системи освіти, кар'єри бібліотечних фахівців, професіональні об'єднання і асоціації, професійне самоусвідомлення бібліотекарів.

Зміни, які відбулися в бібліотеці, бібліотечній системі в цілому, поява загальних особливостей у діяльності в соціально-комунікативній сфері впливають на зразок бібліотекаря як одиничного фахівця. Складність, багаторівневність, багатофункціональність діяльності в сучасній бібліотеці під впливом освоєння новітніх інформаційних технологій обумовили процеси диференціації та інтеграції праці бібліотечних спеціалістів. Діяльність бібліотеки забезпечується крім бібліотекаря, бібліоменеджерами, інформаційними спеціалістами, зокрема, інформаційними менеджерами, технологами інформаційних систем, програмістами тощо. Тобто виконати свої суспільні завдання бібліотека спроможна лише за умови колективних зусиль різних спеціалістів. Бібліотека стала багато професійною організацією. В цих умовах виникає проблема відокремлення підготовки бібліотекарів від інших спеціалістів, визначення цілей, змісту, кваліфікації вимог в умовах розширення предметності бібліотечної праці і зміни засобів виробництва.

Завдання, зміст та функції бібліотекаря в структурі діяльності сучасної бібліотеки впливають на професійну свідомість бібліотекарів. Метою професійної освіти стає формування нового професійного мислення. Це передбачає осмислення бібліотечної діяльності в протиріччях принципів бібліотечно-інформаційних та загалом соціально-комунікативних процесів, передбаченні та прогнозуванні професійної діяльності в бібліотечній сфері.

Характерними рисами професійного мислення є аналітична креативність, яка проявляється в здібності бачити динаміку явищ бібліотечної сфери, виявляти причинно-наслідкові зв'язки їх розвитку, визначити варіанти рішень професійних ситуацій, здійснювати пошук ефективних засобів рішення творчих завдань.

Що стосується поділу праці в бібліотеці, то він відбувається не за типами організаційно-функціональних структур, а відповідно до предметно-змістовного аспекту діяльності. У цьому випадку розвиток простежується від документаліста – до інформаційного фахівця – когнітолога.

В документально-інформаційній сфері України, яка представлена бібліотеками, органами НТІ, референтними службами систем державного управління і управління наукою, і виробництвом, громадськими установами, книговидавничими і книготорговельними підприємствами, підприємствами зв'язку, музеями, архівами, комерційними службами, біржами в період інформатизації суспільства відбувається кристалізація професій – «документаліст», «інформатик».

Компонентно-параметричне описання професійної діяльності та її використання у процесі організації навчання бібліотекарів та інших спеціалістів для соціально-комунікативної сфери відкриває подальші можливості для розробки ментальних моделей навчання і переводу навчання на нові технології, зокрема, автоматизовані навчальні програми.

В сучасних умовах найбільш досконалою формою професійної діяльності є перетворювальна, інноваційна, творча діяльність спеціаліста.

Сучасні бібліотекарі мають бути підготовлені до здійснення діяльності, яка розвивається, в тих кластерах інфраструктури суспільства, які вони можуть займати як фахівці [2].

Різниця у підготовці спеціалістів документально-інформаційної сфери не повинна різнитися по змісту підготовки, яка закладає основи професійного світогляду.

З 2016 року в Україні впроваджується нова навчальна спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що має сприяти більш комплексній підготовці фахівців бібліотекарів, документознавців та архівістів. Фахівець з інформаційної, бібліотечної та архівної справи заповнює відчутну прогалину у сфері документознавчо-інформаційних кадрів у інфраструктурі нашої держави, що відкриває один із резервів для подальшого вдосконалення і розвитку нових економічних відносин та поліпшення рівня управління виробництвом. Такий фахівець у змозі розробити, впровадити та забезпечити функціонування єдиного в організації технологічного процесу документування й роботи з документною інформацією на основі використання сучасних автоматизованих технологій (складання, опрацювання й оформлення документів, реєстрація, облік руху, контроль виконання, довідково-інформаційна робота, зберігання тощо). Нове спрямування у підготовці таких фахівців дозволить їм брати участь у постановці завдань проектування, експлуатації і вдосконалення новітніх інформаційних технологій, що будуються на застосуванні комп'ютерної техніки, проектуванні й актуалізації баз і банків даних.

Отже, процес розвитку бібліотечної професіології сьогодні триває, а з огляду на всеохоплюючі процеси інформатизації суспільства, сучасний бібліотекар передусім постає як знавець інформології як науки про інформацію загалом, а також як фахівець дотичний до сфери інформаційних

технологій, проте це не має виключати необхідності формування комплексних знань про організацію бібліотечної справи та книгознавства.

Література

1. Дубровіна Л.А. Бібліотечна справа в Україні в XX столітті / Л.А. Дубровіна, О.С. Онищенко; НАН України. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут рукопису. – К., 2009. – 530 с.
2. Каракоз О.О. Бібліотечна професіологія / О.О. Каракоз. - К. : Ліра-К , 2017 . – 68 с.

УДК 021.1

О. С. Манякіна
/ м. Маріуполь /

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА – ПРОСТІР ДЛЯ НАВЧАННЯ Й КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Еволюція бібліотек все частіше відбувається відповідно до нових вимог і запитів соціуму і здійснюється за рахунок розвитку їх інформаційних функцій і послуг, створення власних та об'єднання сторонніх, особливо електронних, інформаційних ресурсів, надання доступу до різних, в тому числі світових, інформаційних ресурсів в Інтернеті та ін. Бібліотеки перетворюються на місце комунікаційного та інформаційно-культурного простору.

На сучасному етапі в умовах соціально-економічних змін в країні та світовому інформаційному просторі взагалі, бібліотека шукає шляхи реалізації своїх функцій в умовах трансформації та нових інноваційних форм і методів роботи в сфері культури. Все це об'єктивно створює нові можливості та напрямки для розвитку бібліотек.

В 90-х рр. XX століття на хвилі впровадження процесу інформатизації та розвитку глобального інформаційного суспільства в науково-інформаційній діяльності бібліотекарі починають запроваджувати в обіг нову термінологію «медіатека», «інформотека», «відеотека», «віртуальна або гібридна» бібліотеки. Однак, спочатку це були бібліотеки, де збирали різні по формі документи і надавали їх користувачам на більш високому сервісному рівні.

На початку XXI століття нагальним постало питання в державній інформаційній політиці реорганізації бібліотеки в інформаційно-автоматизований центр, який обслуговував би користувачів як в локальному, так і у віддаленому режимі і надавав їм широкий комплекс послуг. Іншими словами, це електронна бібліотека – тематично орієнтована чи структурована іншим чином система доступу до віддалених чи локальних електронних ресурсів, що здатна обслуговувати локальних чи віддалених користувачів [1].

Проте в останні роки значно збільшилась кількість досліджень, як на теоретичному, так і на практичному рівні, які мають на меті виокремлення